

Silling István

∴ Nyugalmazott egyetemi tanár, Kupuszina
∴ silling@sowireless.org

A SZŰZ MÁRIA-KULTUSZ EGYIK FORMÁJA: KÖZTÉRI IMMACULATA-EMLÉKEK A BÁCSKÁBAN

*A Form of the Cult of the Virgin:
Outdoor Immaculata Monuments in Bácska*

A templom és a temető jelzi legtöbbször egy-egy település vallásfelekezeti hovatartozását. Az ezeken a területeken leggyakrabban előforduló szabadtéri ikonikus jel a kereszt. A római katolikus vallású lakosságot jelzik a szakrális tereken, pl. a templom előtt, utcák kereszteződésén felállított más emlékművek: Szentháromság-ábrázolások, szobrok, oszlopok, oszlopfülkék, kicsiny kápolnák különböző ábrázolásokkal, képekkel, szobrocskákkal. Ezek állíttatásának oka és ideje különböző, s függ az állíttató közösség, illetve egyén vallásosságától, buzgóságától, valamint anyagi lehetőségeitől. A Szűzanya-emlékművek közül a Bácskában leggyakoribb a Szeplőtelen Fogantatásé, azaz az Immaculata-szobor, bár ennek dogmai rangra emelése csak a 19. század közepén történt meg. A nyugat-bácskai részekben több ilyen emlékmű fordul elő, mint a régió más tájain. Ez nemcsak a kultusz itteni erejének, hanem a hajdani német lakosság körében történt erőteljesebb jelenlétének volt köszönhető.

Kulcsszavak: Immaculata-kultusz, megszentelt tér, szakrális emlékművek, köztéri szobrok, Nyugat-Bácska

A szakrális tér kialakításának ideje egy-egy keresztény település történetében általában a templomépítés kora és a temető létrehozása közötti időszak. Más, jelentősebb nekibuzdulásként csak a kálváriák felállítását tartjuk még számon a dél-alföldi vidéken. Az esetleges fogadalmi kápolnák építése már csak elszórtan jelentkezik a felekezetenként heterogén bácskai nagytájon, s ezek helye nem kötődik a hagyományos falusi térstruktúrához, és sokszor a településen kívül jönnek létre. A falusi térszerkezet kialakításában azonban jelentős szerep jutott a keresztény hitbuzgalomból a tereken, jelentősebb utak, utcák kereszteződésénél idővel megjelenő szabadtéri szakrális emlékműveknek: keresztnek, képoszlopoknak, szobroknak. A barokk korra jellemző volt a templom által megjelölt szakrális tér más vallási elemekkel való hangsúlyozása is. Ilyen elemnek tekint-

Órszállás: Immaculata-szobor

hetjük a templomok előtt felállított, időtálló anyagból készült keresztet, amely akár meg is előzhette a templomépítést, és a település létrejötte utáni első években akár a szentmisék helyéül is szolgálhatott. Mellette volt szokás felállítani a haranglábat is.

A későbbiekben a szabadon hagyott templom körüli tér, a templomkert vagy templomudvar is magán viselte a megszentelt tér jellegét, s jobbára itt kerültek felállításra a település más, római katolikus vallási emlékművei: szobrok, barlangok stb. Az ortodox keresztények, akik szobrokat nem állítanak, a templom védszentjének ikonját általában a templombejárat fölötti homlokzaton helyezték el. A XVIII. század közepétől terjedő Nepomuki Szent János-kultusz égisze alatt állított szobrok azonban már – a szent halálára és megdicsőülésére emlékeztető – a falu közeli folyók, patakok, erek, csatornák partjára kerültek (lásd Nyugat-Bácskában Bezdán, Monostorszeg, Kupuszina, Apatin, Gombos esetét). Kivételesen és hangsúlyosan építtette nemes varbói Kruspér Pál Zomborban a város központjában álló telke sarkára a Nepomuki-kápolnát 1751-ben, mint az első ilyen szentélyt a vidéken, hogy jelezze a Habsburg-házhoz s annak társvédszentjéhez való hűségét.

A Szentháromság-oszlopok is a fent említett kor jellegzetes szakrális emlékművei, és újaknak minősíthetők ezen a törököktől alig félszáz éve, vagy egy évszázada felszabadított területen. Korábbi időkben létrejöttokről nincs írásos emlékünkhöz. Ezek a Szentháromság-emlékművek is a térré váló településközpont, utcakiszélesedés jól látható helyén nyertek elhelyezést, s leginkább egy súlyos koleravész vagy pestisjárvány után emeltették őket a helybeliek. Egyszerű oszlopon trónoló Szentháromság-ábrázolás látható (még) a XIX. század közepétől a nyugat-bácskai Monostorszegen, Nemesmiliticsen, Kupuszinán, Doroszlón, Szondon, Rácmiliticsen, illetve gazdagabb, többszintes és többalakos Bezdánban, Bajmokon, Apatinban, illetve volt látható Zomborban az 1944. év végéig.

A templom által behatárolt szent térben nyertek jobbára elhelyezést a lourdes-i jelenést ábrázoló barlangban a Szűzanya szobra és az előtte térdeplő Bernadett, pl. Csonoplyán, Kupuszinán. Ugyanitt kapott helyet Doroszlón Szent Flórián, Kupuszinán Szent Vendel szobra, Szilágyin a Nepomuki-képoszlop stb.

A Mária-tisztelet, a Szűzanya-kultusz emlékművei a bácskai településeken nemcsak a templom körüli térben nyertek elhelyezést, hanem a települések más frekventált helyein is, illetve az állítottok családi háza előtt is. Mária-oszlopok is találhatóak régiókban, Bezdánban, Apatinban, Doroszlón, illetve Szűzanya-szobrok kisebb-nagyobb talapzaton Kupuszinán, azonban az egész nyugat-bácskai térségben a Szeplőtelen Fogantatás-, azaz az Immaculata-szobrok/oszlopok jelenléte kimagaslóan számosabb a többinél. Az általam kutatott földrajzi térség korábban római katolikus felekezetű, de etnikailag más-más nemzetiségű falvaiban több helyen máig áll a Szeplőtelen Fogantatás-szobor, -oszlop.

A Szeplőtelen Fogantatást a pápa 1854-ben emelte dogmai rangra, de már ezt megelőzően is állt Immaculata-szobor a Bácskában, méghozzá Zentán: „A Szent István-templom főbejáratának bal oldalán, egy magas oszlopon állt a Boldogsá-

Bezdán: Immaculata-szobor a Szentháromság-émlékmű talapzatának középső figurájaként

gos Szűz – Immaculata szobra, melyet Jankovits Mihály vagyonos zentai gazda a saját donációjából emeltetett 1835-ben... 1835-ben Kollonits László zentai plébános kérvényezte a kalocsai érsekségnél a szobor felszentelését” (VIDA 2005: 15). A dogmára emelés idejét megelőzően az Immaculata-ábrázolások jobbra – bár mint láttuk, nem kimondottan – a Szentháromság-émlékművek kissé

magasabb talapzatának közepén voltak, maradtak láthatóak. Ilyen még ma is a Szabadkán az 1815-ben, eredetileg a város főterén emeltetett szoborcsoporton látható, illetve a napjainkban szintén meglévő s 1829-ben állított bezdáni Szentháromság-emlékmű magas talapzatán álló Immaculata (BALLA F.–BALLA I. 2010: 254), illetve az 1878-ból való bajmoki Szentháromság-csoport, amelyet a jómódú helybéli Wolf család emeltetett. Hasonló volt a ma csak nagyon romos állapotában meglévő csantavéri Szentháromság-oszlop tövében álló Szeplőtelen Fogantatás-szobor 1893-ból (CSÚSZÓ 2008: 15). Ugyancsak ilyen a mára már sérült, de még álló, 1900-ból való apatini Szentháromság-oszlop tövében álló Immaculata-szobor a Wéni család buzgóságából. Mindezek előtt mintaként állhatott a régióban elsőként, 1774. október 14-e óta a Zombor főterén állított Szentháromság-emlékmű, amely egészen 1944 őszéig ékesítette a várost, amikor a róla elnevezett Szentháromság téren lerombolták (SILLING 1994: 17). Itt is Szent Péter és Szent Pál apostolok szobra állt az oszlop magasabb talapzatán. Ugyancsak hasonló állt Újvidéken, amelynek „hármastagolású szobra már nem idézi a pestisjárványokat. Mondanivalója inkább politikai, illetőleg földrajzi jellegű. Alsó részén Szent István, László király és Lipót herceg: németek állították, de a barokk magyar haza földjén. A középső régióban az Immaculata. Két oldalán Pál, talán Bácska védőszentjeként, Teréz pedig a királynőre való emlékezésül került a kompozícióba. Fölül a Szentháromság. Felírása: ERBAUT IM JAHRE 1781” (BÁLINT 1998: 440). Az 1803-ban emeltetett zentai Szentháromság-emlékmű volt az egész Bácskában a leggazdagabb, amelynek három szintje közül a második közepén állt az Immaculata-szobor. Ezeket az emlékműveket sorra közadakozásból építették, tehát rajtuk még nem találhatjuk az alapító ember, házaspár vagy család nevét.

A Szeplőtelen Fogantatás tiszteletének külön szabadtéri megnyilvánulásai jóval későbbiek, de a XIX. század végétől behálózzák az egész Nyugat-Bácskát, miközben a szomszédos Csongrád megyében csak Szegeden és Makón állítottak tiszteletére szobrot (www.sulinet.hu/oroksegtar/data/egyhaztortenet/Makoi_kereszteny_fuzetek/pages/032/004). Bálint Sándor megállapításának nyomát, mely szerint: „A Szeplőtelen Fogantatás a barokk időkben a török- és protestáns-ellenes küzdelmeknek válik szimbolikus oltalmazójává. [...] II. Ferdinánd (1578–1637) fogadalmat tesz, [...] hogy a Szeplőtelen Szület birodalma patrónájául választja” (BÁLINT 1998: 66), nem feltétlenül kell keresnünk a Bácskában felállított kései Immaculata-emlékművek kapcsán, azonban fontos megjegyeznünk, hogy az itt felállított Immaculata-szobrok közül a legtöbb a XVIII. század közepétől ide telepített németek által nyert megvalósulást. Ezek közül három a XIX. század végén, míg a többi már a XX. században.

Szólni kell arról, hogy a történelem folyamán az Immaculata-ábrázolások különbözőek voltak. De a tudós szegedi professzor szerint „[s]ajátos Immaculata

Bajmok: Immaculata-szobor a templomkertben

kép, illetőleg szoborábrázolás ikonográfiai gyökereire, változataira és hazai előfordulásaira mutat rá Szilárdfy Zoltán: a kígyótól övezett és birtokolt földgömbön áll Mária” (BÁLINT 1998: 76), s a folytatásban elmondja, hogy Mária tartja karján a kis Jézust is, de a két elem néha szét is válhat.

Gulyás Éva jászsági kutatásai szerint a Jászságban gyakoriak az ilyen szakrális emlékművek, s az Immaculata-ikonográfia legismertebb attribútumai a következők: „A magas oszlopon elhelyezkedő szobrok Máriát imára kulcsolt kézzel mutatják, feje fölött csillagkorona, lába alatt a föld (glóbusz), melyen egy kígyó tekeredik körbe, amelynek a fejére tapos. Az Apokalipszis égi Asszonya, aki a gonoszt jelképező kígyót legyőzi. A XVIII. században terjedtek el...” (GULYÁS 1994: 117).

A meglévő nyugat-bácskai Immaculata-szobrok zömmel csak a kígyótól övezett földgömbön álló, kezeit imára kulcsoló Szűz Máriát ábrázolják. Azonban a második világháború végén megtörtént lakosságcsere követően megsemmisített emlékművek között volt olyan is, amelyen Mária a kis Jézust tartja, illetve nem kulcsolja imára a kezét. És a máig álló s működő nemesmiliticsi kálváriakápolna oltárszobrán sem kulcsolja kezét imára a Szeplőtelen Szűz Mária fogantatása-ábrázolás.

Az első külön Immaculata-szobrot, tehát olyat, amely csak a Szeplőtelen Fogantatást ábrázolja, s amelyről tudomásunk van, 1817-ben állíttatta Apatinban Johann Heizmann a Fő utca, akkori nevén Kirchengasse végén, s 42 forintos alapítványt létesített gondozására (MAŠIĆ 1998: 56). Azonban ez az emlékmű nem maradt meg.

Az első Immaculata-emlékoszlop 1885-ből való, amelynek az emlékét, a szobor alsó részét és a talapzatot a dedikációval Csonoplyán leltem meg a Kálváriadomb lejtőjén:

In Gottes Namen
der unbefleckten Jungfrau
M a r i a
Mutter des Welterlösers
Jesu Christi
der Trösterin der Betrüben
und Hilfe der Christen
in tiefster Andacht gewidmet
in Jahre 1885

s ez a falu német, magyar és bunyevác lakosságú volt az újratelepítés óta. Az állíttató egyén, család vagy közösség nevét nem is örökítették meg – eltérően a korban már szokásostól –, hanem csak magát a tiszteletet, a kegyeletet örökíti meg a vörösmárvány tábla. Az a tény, hogy a töredék még áll, jelzi, hogy a kálváriát gondozó hívők még tudják, hogy ez egy jelentős szakrális emlékmű volt a településükön.¹

¹ Az állíttató Gartner Janda Mária nevét Szlávics Károly csonoplyai származású szabadkai mérnök derítette ki, s tette közzé *A csonoplyai temető* című írásában. SZLÁVICS 2000.

A második szobrunk 1893 óta Topolyán áll, méghozzá a templom főbejáratától balra, a templomkertben. Dedikációja:

EZEN EMLÉKET
A SZEPLŐTELENÜL FOGANTATOTT
SZENT SZŰZ TISZTELETÉRE
EMELTETTÉK
APRÓ MÁTYÁS
ÉS NEJE
SZ. SZABÓ KATALIN
TOPOLYA 1893
JULIUS HAVÁBAN

Mint látható, magyar hívők kegyességéből került a helyére. Topolya, ez a közép-bácskai település mindig is kimondottan magyar nemzetiségű városka volt, s templomuk a legnagyobb az egész Bácskában.

A következő emlékművel ismét visszatérünk Nyugat-Bácskába, méghozzá az akkor Sztanisitynak, később (1904 után) Őrszállásnak nevezett faluba, ahol nem a templom előtt, hanem a Fő utca egyik fontos kereszteződésénél 1898-ban emelt szobrot a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére egy német férfi a XIX. század végén:

Gewidmet durch
Martin Potz
1898.

Ebben a faluban – Iványi István szerint – a lakosság a XX. század legelején, 1900-ban nemzetiségileg jobbra német (5087 lélek), jóval kevesebb a magyar (1112) és még kevesebb a szerb (456); bár a németek csak később, 1786-ban kezdtek érkezni az addigra már szerbek által lakott településre (IVÁNYI V. 1907: 121). A németek csakhamar annyira megerősödtek, hogy 1787-ben a falu pecsétjén az általuk igencsak tisztelt „Szent Vendelin pásztor nagy bottal, felette »1787«”. A szobor máig áll. A kigyó által körbevett földgömbön álló, ujjait imára kulcsoló Boldogságos Szűz Mária szobrát még ma is színesre festi, védi a falu kisszámú katolikus (magyar, horvát, maradék német) lakossága. (Ugyanis 1945-ben ide dél-horvátországi szerbeket telepítettek az elüldözött németek helyére.) A szobor oszlopa és dedikációja is épen megvan, s érdemes megfigyelni Mária öltözetének színeit, amelyek teljesen eltérnek a vidék többi, festett Mária-szobrának színeitől.

Topolya: Immaculata-szobor a templom mellett

A századforduló után állított Immaculata-emlékművek sorát a Nyugat- és Észak-Bácska határán fekvő Bajmók faluban emeltették 1905-ben, amely szobor ma a templomot övező kertben sértetlenül áll:

Gott zu Ehren haben wir
diese Unbefleckte Maria
gemeindet
TOMAS SCHÖN
und derren Gättin
KATHARINA NUSPL
1905

HARPFL ZOMBOR

Ez már a második bajmoki Immaculata-ábrázolás. A dedikáció nyelve jelzi, hogy Bajmokon szép számmal éltek németek a múlt századfordulón, s a máig álló, avagy mai köztéri szakrális emlékművek, keresztek felajánlása is őrzi még az azóta kitelepített népcsoport ittlétének emlékét.

Az első világháborút megelőző időkből való lehet a nyugat-bácskai Rácmilitics (ma Srpski Miletić) faluban álló Szeplőtelen Fogantatás-oszlop, amelynek dedikációs táblája azonban már eltűnt. A falu lakosságának zömét az 1900-as évek elején németek képezték: „Az 1900. évi népszámlálás szerint 3626 lélek [...] lakott a faluban [...], 105 magyar, 3420 német, 97 szerb...” (IVÁNYI IV. 1906: 108). A II. világháború után a lakosság teljesen kicserélődött, s az új telepesek szerb nemzetiségűek. A szinte már használaton kívüli Szent Kereszt feltalálása templom előtt álló kecses oszlop és szép szobor, valamint a közelében álló Szentháromság-emlékmű állapota is az állami vagy az egyházi műemlékvédelmi hatóság sürgős közbenjárását igényli.

Ugyancsak az első világháború előtti évekből van még adatunk a Szentiván (ma Prigrevica) sváb faluban 1910-ben állított Immaculata-szoborról, amelyet a parókiái levéltár szerint Johann Casper Budapesten rendelt meg a Szűts és Társa. Egyházi szerek, kép- és kegytárgyak műintézetében terrakotta kőanyagból, s egy régi fotó szerint fel is állította a 185 cm magas szobrot. Ennek tartóoszlopára egy domborművet (a számla szerint relief képet: Angyali üdvözet) is rendeltek, amit el is helyeztek az oszlopon. Ez is, mint a többi szentiváni szakrális emlék, eltűnt a II. világháború utáni időkből. De a budapesti cég számlája még őrzi a megrendelés tényét, a fotó pedig a szobor képét. A második szentiváni emlékművet 1923-ban emeltette a Pfeiffer és Hausperger család a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére. Ezen az emlékművön már a kisdedet tartó Szűz Máriát ábrázolják feje fölött a 12 csillaggal. A régi szobrok fényképeit egy helytörténeti könyv őrzi, azonban a dedikációk szövegeit nem jegyezték fel a krónikások.

Nyugat-Bácska egyetlen nemesi falva Nemesmilitics, amelyet a telepítés óta mindenkor vegyes, magyar és bunyevác-horvát, valamint kevés német lakosság népesített be. Ebben a faluban áll a régió egyetlen, bunyevác nyelvű Immaculata-emlékműve a templom előtti ligetben, a fák árnyékában:

OVAJ SPOMENIK JE
POPRAVILA I NA SLAVU
MAJKE BOŽJE POSTAVILA
DIVOJČICA
ESTERA ALAGA
KČI POK. TIME I POK.
STANE KNEZI
1924

A templom körüli szakrális tér egyik eleme ez – a Szentháromság-oszlop, a kereszt és a hajdani I. világháborús emlékmű mára üres oszlopa mellett. A dedikáció szövege szerint az emlékművet Estera Alaga már csak javította, vagyis talán egy meglévőt restauráltatott. Ezt azonban már nem sikerült kiderítenünk. A 2000-es években újrarestaurált szobron jól látható a Szeplőtelen Fogantatás-ábrázolás egyik eleme: a kígyót és a félholdat taposó nő.

A Szeplőtelen Fogantatás-tisztelet megjelenítése minden szakrális térben létjogosultságot nyert a XX. század első felében. Így lett a temetőben is helye, még hozzá több funkcióban: vagy síremlékként, vagy külön egy-egy család áhítatos tevékenységének jeleként. Nyugat-Bácska legészakibb falva Regőce. Az ottani temetőben az egyik Schmidt család sírján két síremlék áll: egy kereszt és egy Immaculata-emlékmű. A szürkemárvány emlékmű szövegét majdnem teljesen benőtték az örökzöld borostyán kúszó indái, s így csak a következő szövegtörődék olvasható ki:

Zu Ehren Gottes
und der
unbefleckten Emp...iß

.....
Rosalia Schmidt

1935

de a keresztben is kibetűzhető még a Schmidt családnév. Esetünkben az érdemel figyelmet, hogy második síremlékként van jelen a Mária-szobor, s a falubeliek emlékeznek még valamilyen, az ezen a helyen állítólag megtörtént Mária-jelenés emlékére.² Azonban ennek semmiféle más nyomát nem találtuk meg.

A bezdán–bajai út legészakibb vajdasági települése a sokácok-horvát nemzetiségű, római katolikus vallású népesség által lakott Béreg (ma Bački Breg) falu. A település szépen rendezett temetőjében található a régió legkésőbb, 1937-ben

² Adatközlő Rabata Margit (1940). Gyűjtötte Silling István 2011. január 5-én Regőcén.

emelt Immaculata-szobra, amelynek talapzatán nem horvát, hanem ismét csak német nyelvű a felirat a feketemárvány dedikációs táblán:

Zu Ehren Gottes
und Maria, der unbefleckten
Mutter Gottes
gewidmet von
Franz Pfeiffenroth
und seine Gattin geborene
Theresia Meiz
1937

A temetőben a Pfeiffenroth család sírboltja és síremléke előtt áll ez a Szeplőtelen Fogantatás-szobor. A kriptában Pfeiffenroth Josef nyugszik, aki 1933-ban halt meg 63 éves korában. A többi családtag már nem Béregen hunyt el. 1900-ban a faluban 2017 sokác, 591 német, 209 magyar stb. anyanyelvű ember élt a bácskai helytörténész, Iványi István szerint (IVÁNYI V. 1907: 15). A német család anyagi jólétét bizonyítja a szobor mögött álló magas feketemárvány sírkereszt is. Ebben a temetőben kevés német síremlék maradt meg, de azok mind arról tanúskodnak, hogy a falu német lakossága nagy becsben tartotta, tarthatta a családtagok nyughelyét. Azonban ez a megállapítás nyilvánvalóan csak a jómódú német családok esetében volt érvényes. A mai helybéliek még mindig nagy tisztelettel viseltetnek a Mária-emlékmű iránt: festik, egész évben virágozzák, karácsonykor fenyőgallyal, gyertyával díszítik.

Az ugyancsak sokác lakosságú nyugat-bácskai Szond (ma Sonta) falu temetőjében található egy óriási kriptá fölött az Immaculata-szobor. A kriptában a régen dúsgazdag német származású, de később elmagyarosodott Gräber és más, velük rokonságban volt földbirtokos családok tagjai nyugszanak. A síremléken a Mária-tiszteletre utaló felirat nincs, csupán a családtagok neveit feltüntető új tábla. Ennek a szép emlékműnek hiányzik már a feje, s a szobor fölémelt baldachin csúcsára hatalmas fészket raktak a gólyák.

Érdemes megemlíteni, hogy itt, Szond falu templomában az oltár előtt, s nem oldaloltáron, nem a fal mellett, hanem központi helyen áll az Immaculata-szobor, amelyet mindig a legnagyobb tisztelet övez, a legszebb virágok, díszítmények kerülnek elé, illetve köré.

A nyugat-bácskai régió temetőkápolnái közül a nemesmiliticsi kálvária- és temetőkápolna oltárán áll egy Immaculata-szobor, bár az ottani hívők a kápolna patrónusaként Havas Boldogasszonyt tisztelik, az ő ünnepén tartják a búcsút.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a mai és a hajdani nyugat-bácskai Szeplőtelen Fogantatás-emlékművek közül a legtöbbet a németek emeltek, s magyar

feliratú szobrot csak a közép-bácskai Topolyán találtunk. Egy ilyen szobor látható a Tisza menti Magyarkanizsa templomának magas homlokzati fülkéjében is. A legmagasabbra emelt szép Immaculata-szobor pedig a szabadkai püspöki székesegyház, az Avilai Szent Teréz-templom két tornya között látható, feje fölött a csillagkoszorúval, lába alatt a földgömbre taposott kígyóval. A szomszédos régió, azaz a Vajdasághoz tartozó bánsági részen tudomásunk van a nagykikindai katolikus templom udvarában, magas, dedikáció nélküli oszlopon álló Immaculata-szoborról.

A Vajdaság tartomány mai területén kápolnát a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére legkorábban a szerémségi Tekija kegyhelyén szenteltek: „Miután 1687-ben felszabadult ez a vidék a török uralom alól, a jezsuiták, mint Pétervárad plébánosai, a dzsámit hamarosan keresztény kápolnává alakították át Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának tiszteletére, és az ő szobrát helyezték ide, az oltári baldachin koronája fölé, melyet a mai napig sikerült megőrizni” (URI 2008). Temploma a bácskai Palánkán áll 1787 óta, Verbászon pedig 1885-ben építették. Temetőkápolnát Temerinben szenteltek a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére (SCHEMATISMUS 1968: 79).

A felvételeket Silling István készítette.

IRODALOM

- BÁLINT Sándor 1998. *Ünnepi kalendárium 2.* Szeged
- BALLA Ferenc–BALLA István 2010. *Az idő viszontagságaival és a változó világgal dacoló megszentelt jeleink* = Beszédes Valéria–Silling Léda szerk.: *Szenvedély és szolgálat. Tanulmányok a hatvanesztendő Silling István tiszteletére.* Szabadka
- CSÚSZÓ Dezső 2008. *Könyörgésünk színhelyei V. Szabadkai vallási szobrok, kálváriák, szentkutak és haranglábak.* Életjel Könyvek 124. Szabadka
- GULYÁS Éva 1994. *Útmenti keresztek, szobrok a Jászságban.* Jászsági Évkönyv, 1. sz. 110–121.
- IVÁNYI István 1906. *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. IV.* Szabadka
- IVÁNYI István 1907. *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. V.* Szabadka
- MAŠIĆ, Boris 1998. *Kratka istorija apatinske crkve i grada Apatina.* Apatin
- SCHEMATISMUS 1968. *Schematismus primus Diocesis Suboticanae ad annum Domini 1968 qui est annus foundationis Diocesis.* Biskupijski Ordinarijat, Subotica
- SILLING István 1994. *Zombor katolikus vallási életének megújódása a XVIII. században* = Silling István: *Templomok, szentek, imádságok. Tanulmányok a vajdasági népi vallásosság tárgyköréből.* Újvidék–Tóthfalu
- SZLÁVICS Károly 2000. *A csonoplyai temető* = Beszédes Valéria válogatta: *A jó Isten dicsőségére.* Írások a vajdasági magyarság népi vallásosságáról. Kiss Lajos Néprajzi Társaság, h. n., 175–182.

- URI Ferenc 2008. *Múltidéző. A péterváradi csata és Tekia*. Magyar Szó (Tarka Világ), 2008. július 31.
- VIDA János 2005. *Szagrális építmények és emlékművek Zentán*. Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Köre, Zenta
- http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/egyhaztortenet/Makoi_kereszteny_fuzetek/pages/032/004_mai.htm. (2010. december 15.)

*A Form of the Cult of the Virgin:
Outdoor Immaculata Monuments in Bácska*

Generally, the church and the cemetery are the signs of religious affiliation of the population in an urban settlement. The most frequently present outdoor iconic sign is the cross. Other monuments erected in sacred spaces e.g. in front of the church, crossroads etc. indicate the Roman Catholicism of the population: Holy Trinity monuments, sculptures, columns, niches, small chapels with various imagery, pictures and statuettes. The reason and time of the erection of these varies, depending on a person's religiousness, zealotness, as well as financial standing. Regarding the Holy Mother monuments in Bácska, the most frequent is that of the Immaculate Conception i.e. the Immaculata, although it wasn't raised to the rank of dogma until the mid-19th century. On the territory of Western Bácska, there are more such monuments as compared to the other parts of the region. This not only testifies of the strength of the cult but also shows its more prominent presence among the former German population.

Keywords: Immaculata cult, sacred space, sacral monuments, outdoor monuments, Western Bácska

Beérkezés időpontja: 2013. 03. 24.

Közlésre elfogadva: 2013. 04. 04.